

Poliisiasia vai ei — institutionaalinen rajanveto kuritusväkivaltaepäilyissä

MARI FADJUKOFF

Lapsiin kohdistunut kuritusväkivalta on ollut Suomessa kriminalisoitua vuodesta 1983 lähtien. Kriminalisoinnista huolimatta kuritusväkivaltatapaukset eivät ole useinkaan edenneet poliisille asti. Lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumisen vahvistamiseksi ilmoitusvelvollisuutta laajennettiin vuonna 2015 siten, että lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten on ilmoitettava väkivaltaepäilyistä lastensuojelun lisäksi myös poliisille. Lakimuutos on lisännyt kuritusväkivallan ilmituloa poliisille, mutta tästä huolimatta poliisin institutionaalinen raja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumisessa on edelleen arvioitu korkeaksi. Tässä artikkelissa tarkastellaan sitä, mitkä tekijät saavat ammattilaiset rajaamaan kuritusväkivaltaepäilyjä rikostutkinnan ulkopuolelle ja millaisena rikosprosessin merkitys kuritusväkivaltaepäilyissä nähdään. Artikkelin perustuu 26 lapsirikosasioiden parissa työskentelevän ja työssään käytännön rajanvetoon osallistuvan ammattilaisen haastatteluihin. Haastatellut ovat poliiseja, syyttäjiä ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. Tulosten perusteella kriminalisoinnista huolimatta kuritusväkivaltaa ei edelleenkään nähdä läheskään kaikissa tapauksissa rikosprosessiin kuuluvana asiana. Rikosprosessin ulkopuolelle rajataan erityisesti tapauksia, joissa väkivalta on ollut lievähköä, eikä perheeseen ole kohdistunut aiempia rikosilmoituksia. Rajanvedon harkintaan vaikuttavat myös tiedot perheen taustasta sekä ajatukset väkivallan taustasyistä ja lastensuojelun edellytyksistä työskennellä perheen kanssa. Kuritusväkivallan rajaamista rikosprosessin ulkopuolelle perustellaan avun ja tuen tarjoamisen ensisijaisuudella, rikosprosessin negatiivisella merkityksellä perheen hyvinvoinnille sekä lastensuojelun roolilla väkivallan moitittavuuden osoittamisessa. Tulokset osoittavat myös, että poliisin vähäiset resurssit vaikuttavat ammattilaisten näkemyksiin siitä, milloin kuritusväkivalta vaatii poliisin puuttumista asiaan. Artikkelissa kuvattut tekijät auttavat selittämään eroja kuritusväkivallan lainsäädännöllisen ja käytännön tason kriminalisoinnin välisestä erosta Suomessa.

English summary at the end of the article

Asiasanat: lapset — lähisuhdeväkivalta — kuritusväkivalta —
kriminalisointi — institutionaalinen rajanveto

Tutkimuksen rahoittaja: Suomen Kulttuurirahasto

JOHDANTO

Lapsiin kohdistuva kuritusväkivalta kriminalisoitiin Suomessa maailman toisena maana vuonna 1983 (Laki lapsen huollosta ja tapausoikeudesta 1983/361). Kriminalisoinnin jälkeen asenneilmapiiri kuritusväkivaltaa kohtaan on vuosikymmenten aikana kiristynyt ja kuritusväkivallan käyttö vähentynyt (Ellonen, 2012; Paasivirta, 2021). Tiukentuneesta suhtautumisesta ja lainsäädännön uudistuksista huolimatta merkittävä osa lapsista kokee edelleen fyysistä väkivaltaa vanhempiensa taholta (Mielityinen ym., 2023). Lisäksi uusimpien uhri- ja asennetutkimusten perusteella myönteinen kehitys kuritusväkivallan suhteen näyttää viime vuosina pysähtyneen tai jopa kääntyneen (Mielityinen ym., 2023; Paasivirta, 2021). Kuritusväkivallalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa väkivaltaa, jolla aikuinen pyrkii rankaisemaan tai säätämään lapsen käyttäytymistä fyysisen väkivallan keinoin. Kuritusväkivalta voi olla osa harkittua kasvatustapaa tai johtua esimerkiksi aikuisen stressistä, väsymyksestä tai osaamattomuudesta (ks. esim. Ellonen, 2012). Yleisimpiä kuritusväkivallan muotoja ovat töniminen, tukistaminen, luunappi, läimäytys tai lyöminen ja potkiminen (Mielityinen ym., 2023).

Suomalaisessa yhteiskunnassa on 2000-luvulla ollut laajasti jaettu käsitys siitä, että kaikkeen lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan on puuttuttava ja että yhteiskunnan on tehtävä kaikkensa lasten suojaamiseksi (Sariola, 2014). Tämä on näkynyt käytännössä myös useina lainsäädäntöuudistuksina, joiden tavoitteena on ollut parantaa mahdollisuuksia puuttua lasten kokemaan väkivaltaan. Lainsäädäntömuutoksilla on tavoiteltu institutionaalisen rajan madaltamista poliisin suuntaan ja haluttu viestiä siitä, että yhteiskunta näkee perheensisäisenkin lapsiin kohdistuvan väkivallan rikoksena. Lainsäädäntötason virallinen kriminalisointi toimii kuitenkin vain perustana sille, millaiseksi rikosprosessin aloittamisen institutionaalinen raja käytän-

nössä muodostuu, sillä lopulta rikosprosessin raja määrittyy ammattilaisten jokapäiväisissä harkintavaltaa edellyttävissä päätöksentekotilanteissa (Fagerlund, 2023; Heinonen, 2016).

Aiempien tutkimusten perusteella lähisuhdeväkivaltaan liittyvässä päätöksenteossa viranomaisten yksilökohtainen harkinta johtaa usein vähäisempään puuttumiseen, kuin mitä lainsäädäntö mahdollistaisi tai edellyttäisi (Quarles van Ufford et al., 2022; Diemer et al., 2017). Suomessakaan kuritusväkivaltapauksia ei ole poliisissa mielletty ensisijaisesti rikoksiksi ja niiden käsittely poliisissa on koettu osin tarpeettomaksi ja vakavammilta tapauksilta resursseja vieväksi (Heinonen & Ellonen, 2014). Varhaisesta ja jatkuvasti tiukentuneesta lainsäädännöstä huolimatta työnjako rikosprosessin ja sosiaalipalvelujen välillä kallistuukin Suomessa edelleen käytännössä usein sosiaalipalveluille (Kotanen, 2022).

Tässä artikkelissa tarkastellaan rikosprosessin institutionaalisen rajanvedon kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä rikosprosessin merkityksestä kuritusväkivaltilanteissa sekä niitä tekijöitä, joiden perusteella rajanvetoa rikostutkinnan aloittamisen ja pelkän sosiaaliviranomaisten puuttumisen välillä tehdään.

Artikkelin tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Mitkä tekijät johtavat siihen, että kuritusväkivaltaepäily rajataan rikostutkinnan ulkopuolelle?
- 2) Millaisena ammattilaiset näkevät rikosprosessin merkityksen lapseen kohdistuvissa kuritusväkivaltaepäilyissä ja miten he arvioivat rikosprosessin tarkoituksenmukaisuutta?

Tutkimuksen aineistona käytetään vuonna 2022-2023 toteutettuja ammattilaisten (26) haastatteluita, jotka toteutettiin osana VN-TEAS-rahoitteista Lasta-mallin arviointitutkimusta (Fadjukoff ym., 2023). Haastatelluissa on edustettuina poliiseja, syyttäjiä sekä lapsiin kohdistuneiden rikosten parissa työskenteleviä sosiaalitoimen ja terveydenhuollon ammattilaisia.

Kuritusväkivaltaa koskevan kriminalisoinnin kehitys

Kun lapsiin kohdistuva kuritusväkivalta kriminalisoitiin vuonna 1983, oli kriminalisoinnin tavoitteena osoittaa väkivallattomuus yhteiskunnalliseksi tahtotilaksi sekä vaikuttaa lainsäädännön kautta yleiseen asenneilmapiiriin (Kotanen, 2018). Kriminalisoinnilla ei siis alun perin tavoiteltu kuritusväkivallan käsittelyä rikosprosessissa. Kriminalisoinnista huolimatta väkivaltaa pidettiinkin 1980–90-luvulla edelleen lähinnä lastensuojelun asiana ja sinnekin siitä ilmoitettiin vain heikosti (Pösö, 1997). Puuttumiskynnyksen korkeutta selitti myös väkivallan yleisyys; kriminalisoinnista huolimatta 1980-luvulla suurin osa vanhemmista käytti väkivaltaa ainakin välillä (Sariola, 1990). Vuonna 1993 korkein oikeus antoi ratkaisun siitä, että väkivallan käyttö kuritustarkoituksessa on rikollinen teko myös vanhemman lapseensa kohdistamana (Husa, 2010). Ratkaisu toimi laillisena ennakkotapauksena, mutta käytännössä kuritusväkivaltaa ei kriminalisoinnista huolimatta kuitenkaan juurikaan käsitelty rikoksena ennen 2000-lukua (Kotanen, 2022).

Kriminalisointi vaikutti kuitenkin tavoitteidensa mukaisesti yleiseen asenneilmapiiriin: 2000-luvulle tultaessa asenteet lapsiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa kohtaan olivat tiukentuneet ja myös kuritusväkivalltaan puuttumista pidettiin yhteiskunnan, joskin lähinnä sosiaaliviranomaisten, tehtävänä (emt.). Sosiaaliviranomaisilla ei ollut velvollisuutta ilmoittaa lapsen kohdistuneista vakavistakaan

rikosepäilyistä poliisille. Vuonna 2007 lastensuojelulain uudistamisen yhteydessä säädettiin ensimmäistä kertaa lastensuojeluviranomaisia koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta poliisille (StVM 59/2006). Vuosina 2008-2014 voimassa olleen säännöksen mukaan lastensuojeluviranomaisen oli ilmoitettava poliisille, jos sillä oli perusteltua syytä epäillä lapsen kohdistuneen kasvuympäristössään perusmuotoisen tai vakavan pahoinpitelyn kriteerit täyttävää väkivaltaa (Lastensuojelulaki 417/2007, alkuperäiset säädökset). Lainsäädännössä kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että ilmoitusvelvollisuus syntyi ainoastaan vakavien rikosepäilyjen kohdalla ja tilanteessa, jossa viranomaisella on syytä pitää rikosepäilyä perusteltuna.

Kriminalisoinnista ja lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuudesta huolimatta viivytys ja epäröinti puuttumisen ja poliisille ilmoittamisen suhteen näyttäytyi edelleen 2010-luvulla tyypillisenä vastauksena lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan (Ellonen & Pösö, 2014). Velvollisuus tutkintapyyntöön tekemiseen koski ainoastaan sosiaaliviranomaisia, eikä esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisilla ollut salasapitovelvollisuuden vuoksi edes oikeutta ilmoittaa rikosepäilyistä poliisille. Käytännötason kriminalisoinnin edistämiseksi ilmoitusvelvollisuutta poliisille laajennettiin ja madallettiin entisestään vuonna 2015 siten, että kaikilla lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on velvollisuus ilmoittaa lapsen kohdistuneesta väkivaltaepäilystä lastensuojelun lisäksi myös suoraan poliisille (HE 164/2014; Lastensuojelulaki 417/2007). Samalla laista poistettiin epävarmuuden ja mahdollisten viivästymisten takia myös vaatimus perusteltuun syyhyn. Lain esitöissä lakimuutosta perusteltiin erityisesti huolella lapsiin kohdistuvasta perheensisäisestä väkivallasta ja tarpeesta katkaista väkivalta ennen sen raaistumista. Ilmoitusvelvollisuuden toivottiin johtavan siihen, että esitutkinta saataisiin käynnistettyä viipymättä ja asiat tutkittua tehokkaasti ja riittävästi. Ilmoitusvelvollisuu-

della haluttiin varmistaa riittävän tehokas ja tarkoituksenmukainen puuttuminen väkivaltatapausten ehkäisemiseksi ja väkivaltakierteen katkaisemiseksi (Lakialoite 46/2012).

Kokonaisuudessaan lainsäädännössä on 2000-luvun aikana tapahtunut huomattava periaatteellinen muutos sekä aikuisiin että lapsiin kohdistuvan perheensisäisen väkivallan pitämisestä yksityisasiana siihen, että lieväkin pahoinpitely voi käynnistää rikosprosessin (Fagerlund, 2023). Toisaalta samalla, kun kriminalisointia on kiristetty, on lainsäädäntöön myös rakennettu poikkeuksia ja rakenteellisia esteitä vähentämään rikosoikeudellista puuttumista (Kotanen, 2022). Esimerkiksi vuoden 2015 lakimuutoksessa ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jätettiin lievät pahoinpitelyepäilyt.

Kansainvälisesti vertailtuna Suomen lainsäädäntö on lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumisen suhteen maailman tiukimpia (esim. Saunders ym., 2018). Suomalaisena lainsäädännön erityispiirteinä näyttäytyy erityisesti kaikkia ammattilaisia koskeva ilmoitusvelvollisuus suoraan poliisille. Kansainvälisesti velvollisuus poliisiin informoimiseen on tyypillisemmin säädetty koskemaan lastensuojelua ja sielläkin ainoastaan vakavimpia epäilyjä (esim. Quarles van Ufford et al., 2024; Child Welfare Information Gateway, 2021). Ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen on Suomessa tavoitteidensa mukaisesti onnistunut madaltamaan ilmoituskynnystä ja lisännyt poliisin roolia lapsiin kohdistuneissa kuritusväkivaltaepäilyissä (SVT, 2023). Lainsäädäntöön liittyen on kuitenkin esitetty huolta siitä, pystytäänkö lisääntyviin ilmoituksiin vastaamaan nykyisillä toimintaedellytyksillä riittävällä tavalla, vai johtavatko lisääntyneet ilmoitukset esitutinnan ruuhkautumiseen ja viiveisiin vakavimpienkin rikosten tutkinnassa (Fagerlund & Ellonen, 2023).

Ammattilaisten harkintavalta insitutionaalisen rajan määrittämisessä

Vaikka kuritusväkivalta on Suomen lainsäädännössä yksiselitteisesti kriminalisoitua, käyttävät viranomaiset kuitenkin merkittävää harkintavaltaa siinä, ohjataan ja otetaan kuritusväkivaltaepäilyjä käytännössä rikosprosessin käsiteltäviksi. Harkintavallalla tarkoitetaan sitä aluetta, jossa ammattilainen voi tehdä päätöksen sallittujen ratkaisujen välillä omaan arvioonsa pohjautuen (esim. Davis 1969, s. 9).

Poliisien harkintavaltaa tutkittaessa on todettu, että poliisin päätökseen vaikuttavat lainsäädännön lisäksi tilanteeseen, organisaatioon, alueeseen ja poliisiin itseensä liittyvät tekijät, kuten poliisin omat arvot ja asenteet (Brooks, 2015; Humppi & Ellonen 2010). Lähisuhdeväkivaltaa koskevat tutkimukset osoittavat, että harkintavaltaa käytettäessä ammattilaisille on ollut tyypillistä suhtautua lähisuhdeväkivaltaan virallisia linjauksia löysemmin (Diemer et al., 2017; Myhill & Johnson, 2016; Quarles van Ufford et al., 2022). Toisaalta taas tiukat ohjeistukset lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa ovat johtaneet myös toimenpiteisiin, jotka ainakin ammattilaisten näkökulmasta ovat olleet vastoin uhrin etua (Rowe, 2007). Harkintavalta antaa poliisille paitsi mahdollisuuden miettiä tarkoituksenmukaisia ratkaisuja myös hallita omaa työmääräänsä (Liljegren et al., 2021).

Harkintavallan käytön on argumentoitu olevan uhka yhdenvertaisuudelle ja oikeudenmukaisuudelle ja asettavan käytännötason soveltamisen kansallisen ohjauksen ja virallisen kriminalisoinnin yläpuolelle (Molander ym., 2012). Toisaalta harkintavallan jättäminen ammattilaisille mahdollistaa tapauskohtaisen harkinnan ja osoittaa luottamusta ammattilaisten professiota kohtaan. Osaltaan harkinnanvaraisuus on myös välttämättömyys, sillä säännöksillä on mahdotonta kattaa kaikkia yksilöllisiä tilanteita. Suomessa pidettiin

jo kriminalisointia koskevia lakeja säädettyä tärkeänä, että sanamuodot jättävät ammattilaisille tapauskohtaista harkintavaltaa esitutkinnan aloittamisen ja päättämiseen suhteen (HE 222/2010; HE 164/2014).

Rikosprosessin rajanvedon suhteen ammattilaisten harkintavalta näkyy erityisesti siinä, että vaikka ilmoituskynnys on madaltunut ja poliisille tehtävät tutkintapyynnöt lisääntyneet lainsäädännön myötä, eivät läheskään kaikki poliisille ilmoitetut tapaukset etene esitutkintaan tai sen loppuun saattamiseen asti. Lainsäädännöllisesti tämän harkintavallan mahdollistaa se, että poliisin tutkinnanjohtaja voi olla aloittamatta tai päättää jo aloitetun esitutkinnan, mikäli asiassa ei tutkinnanjohtajan arvion mukaan ole syytä epäillä rikosta (Esitutkintalaki 805/2011; Fredman ym., 2020, s. 279-319). Lisäksi tutkinnanjohtaja voi esittää esitutkintaa rajoitettavaksi syyttäjän päätöksellä joko prosessuaalisista tai harkinnanvaraisista syistä.

Lasten kohdalla harkintavallan käyttöön vaikuttavat myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteet lasten suojaamisesta väkivallalta ja lapsen edun huomioimisesta viranomaisten päätöksenteossa (SopS 59-60/1991). Esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien komitean kanta on ollut, että perheensisäisissä väkivaltatilanteissa on usein parempi soveltaa sosiaalisia ja kasvatuksellisia toimia ja korjaavaa lähestymistapaa rikosoikeudellisten rankaisemien toimien sijaan (CRC/C/GC/13, kohta 56; Sandberg, 2018). Toisaalta poliisin mukana olo on myös nähty olennaiseksi lapsen edun kannalta ja erityisesti lapsen oikeusturvan toteutumisen kannalta. Perheen tukemisen ajatus ja vanhempien oikeuksien kunnioittaminen on todettu käytännön päätöksentekotilanteissa joskus saavan liikaa painoarvoa suhteessa lapsen turvallisuuteen niin Suomessa kuin kansainvälisestikin (Kumpula, 2013; Quarles van Ufford et al., 2024).

Lainsäädäntöön jätetty liikkumavara ja perusoikeuksistakin tulevat risteävät periaatteet tarkoittavat sitä, että viime kädessä rikosprosessin institutionaalinen rajanveto määrittyy yksittäisten viranomaisten tai tiimien käytännöissä ja tapauskohtaisessa harkinnassa. Näin ollen viranomaiset määrittävät lakeja tulkitsemalla ja harkintavaltaa käyttämällä jokapäiväisessä työssään sen, millaista väkivaltaa pidetään rikoksena ja miten yhteiskunta kurituskäytännön suhtautuu.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Tämä tutkimus on sekundääriaineistoon perustuva laadullinen tutkimus. Tutkimuksen aineistona hyödynnetään alun perin valtioneuvoston Lasta-seula-tutkimushanketta varren kerättyä haastatteluaineistoa (Fadjukoff et al., 2023.). Aineisto koostuu 26 lapsiin kohdistuneiden rikosten parissa työskentelevän ammattilaisen haastatteluista. Tutkimukseen haastatellut ammattilaiset ovat poliiseja (10), syyttäjiä (3), sosiaalitoimen työntekijöitä (6), lasten oikeuspsykiatristen yksiköiden työntekijöitä (4) sekä viranomaisyhteistyön koordinoivia hoitavia terveydenhuollon ja sosiaalihuollon ammattilaisia (3). Haastatellut edustavat niin sanotun Lasta-mallin mukaisia toimijoita kolmen eri poliisilaitoksen alueelta. Lasta-mallilla tarkoitetaan rakenteellista moniammatillisen esikäsittelyn mallia, jonka tarkoituksena on varmistaa viranomaisten välinen tiedonvaihto ja lapsen edun mukaiset ratkaisut tilanteissa, joissa lapsen epäillään joutuneen rikoksen kohteeksi.

Haastatteluaineisto kerättiin vuosien 2022–2023 aikana. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja ja ne toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina joko kasvotusten (n = 20) tai etänä (n = 6) ja ne olivat kestoltaan keskimäärin 90 minuuttia.

Alkuperäiset Lasta-seula-tutkimushankkeen haastattelut ovat sisältäneet laajasti kysymyksiä alueiden toimintatavoista, Lasta-

seulan hyödyistä ja haastekohdista sekä viranomaisyhteistyöstä. Tässä artikkelissa keskitytään kuitenkin laajemmasta haastatteluaineistosta ainoastaan rikostutkinnan institutionaalista rajanvetoa koskeviin kysymyksiin. Poliisi ja syyttäjä ovat rikostutkinnan aloittamisen suhteen päätösvaltaisia institutionaalista rajaa määrittäviä ammattilaisia, mutta kaikki haastatellut olivat omasta ammattiroolistaan käsin osallistuneet rikostutkinnan aloittamista koskeviin harkintatilanteisiin. Haastatteluissa kaikilta ammattilaisilta tarkennettiin näkemyksiä ja kokemuksia siitä, millaisilla perusteilla tapauksia rajataan rikostutkinnan ulkopuolelle ja millaisena rikosprosessin merkitys näyttäytyy, joten myös tämän artikkelin aineistossa on hyödynnetty kaikkia 26 haastattelua. Tutkimuksen analyysissa käytetään termiä rajaaminen tarkoittamaan yläkäsitteenä sekä tutkinnanjohtajan päätöksellä tehtyä esitutkinnan toimittamatta jättämistä tai päättämistä että syyttäjän rajoittamispäätöksiä.

Tutkimuskysymyksiin vastaamista varten alkuperäisestä haastatteluaineistosta eroteltiin tämän artikkelin aineistoksi ne kohdat, joissa aiheena oli rikosprosessin merkitys ja institutionaalinen rajanveto. Tämä aineisto on analysoitu aineistolähtöisellä temaattisella analyysillä. Analyysissa on hyödynnetty erityisesti käytäntöjen tutkimusta varten kehitettyä temaattisen analyysin menetelmää, jossa aineisto-otteiden koodaamisen ja lajittelun jälkeen aineisto-otteet tiivistetään matriisimuotoon (Ritchie ym. 2003). Analyysimetodin tarkoituksena on varmistaa, että tutkija arvioi aineiston jokaisen kohdan suhteessa tutkimuskysymykseen. Aineistoon tutustumisen jälkeen aineistosta etsittiin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi ammattilaisten kuvauksia siitä, mitkä tekijät vaikuttavat tapauksen rajaamiseen rikostutkinnan ulkopuolelle. Nämä aineisto-otteet tiivistettiin ja niistä etsittiin ydinsisällöt, jotka luokiteltiin temaattisesti. Rajaamiseen vaikuttavista tekijöistä muodostettiin temaattisen analyysin

kautta 11 luokkaa, jotka jaoteltiin edelleen viiteen yläluokkaan: väkivallan tekemuotoon, väkivallan taustasyihin, perheen taustatekijöihin, lastensuojelun työskentelyedellytyksiin ja näytön riittämättömyyteen.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi rajanvetoa koskevasta aineistosta poimittiin kuvaukset siitä, millaisena ammattilaiset näkivät rikosprosessin merkityksen ja miten he arvioivat rikosprosessin tarkoituksenmukaisuutta. Aineistolähtöisen temaattisen analyysin kautta rikosprosessin tarkoituksenmukaisuutta koskevista näkökulmista muodostettiin 13 luokkaa, joista viisi puolsi rikosprosessin tarvetta ja kahdeksaa käytettiin perustelemaan sen tarpeettomuutta. Näistä muodostettiin edelleen neljä yläluokkaa: tukemisen ensisijaisuus, rikosprosessin merkitys hyvinvoinnille, väkivallan moitittavuuden osoittaminen ja resurssit.

TULOKSET

Rajaamiseen vaikuttavat tekijät

Haastatteluissa ammattilaiset kuvasivat kuritusväkivaltaepäilyjen jäämisen sosiaalitoimen vastuulle olevan hyvin yleistä ja raja virallisen ja käytännöntason kriminalisoinnin välillä tunnistettiin olevan olemassa.

Kun mä aattelen, että siihen nähden, miten tiukka laki siinä on, että tukistaminen ja nip-pasu on väkivaltaa ja mikä lähtee oikeesti prosessissa etenemään, niin kyllähän siinä on hirvee gäppi. Et kyllä se on ehkä meidän [lastensuojelun] väli sitten siinä toimia ja ohjata toisenlaiseen toimintaan. (Sosiaalityöntekijä 1)

Haastatelluilla ammattilaisilla oli laajasti jaettu näkemys siitä, että kaikkea perheensisäistä väkivaltaa ei ole tarkoituksenmukaista selvittää rikosprosessin kautta, vaan sosiaalitoimen puuttuminen on useissa tilanteissa riittävää. Haastattelujen perusteella tapauksen rikosprosessin ulkopuolelle rajaamiseen vaikuttavat

tekijät luokiteltiin analyysissä tekemuotoon, väkivallan taustasyihin, perheen taustatekijöihin, lastensuojelun työskentelyedellytyksiin ja näytön riittämättömyyteen (Taulukko 1). Näytön riittämättömyyden takia rikostutkinnan ulkopuolelle rajattiin tapauksia, joissa viranomaisten arvion mukaan tuomioon riittävää näyttöä ei olisi ollut saatavilla. Tässä artikkelissa näytön arviointiin liittyviä kysymyksiä ei tarkastella lähemmin, sillä näissä tapauksissa rikosprosessin rajaamisen taustalla oli ensisijaisesti näytön puute, eikä harkinta rikosprosessin ja sosiaalitoimen tarkoituksen mukaisesta työnjaosta.

Epäillyn teon vakavuus kuvautui haastattelussa olennaisena tekijänä sen suhteen, nähtiinkö vanhempien lapseensa kohdistama väkivalta poliisille kuuluvaksi. Teon vakavuus on perusteena oletettu ja liittyy myös lain mahdollistamaan esitutkinnan rajaamiseen vähäisyysperusteella (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997). Teon vakavuutta arvioitiin sekä epäillyn väkivallan laadun että määrän suhteen. Vakavamman, eli esitutkintaan johtavan, väkivallan esimerkkeinä

mainittiin muun muassa nyrkillä tai esineellä lyöminen ja teot, joista oli jäänyt mustelmia. Sen sijaan tukistamiset, luunapit, tönimiset ja ”läpsäisyt” kuvautuivat tekoina, jotka pääsääntöisesti rajattiin rikostutkinnan ulkopuolelle. Erityisesti kuritusväkivaltatilanteet jätettiin tutkinnan ulkopuolelle silloin, kun kyseessä oli ensimmäinen viranomaisille asiasta tullut ilmoitus. Kynnys lievähkönkin väkivaltaepäilyä rajaamiseen esitutkinnan ulkopuolelle kuitenkin nousi, jos kyseistä perhettä koskevassa tapauksessa oli jo aiemmin päädytty yrittämään väkivaltaan puuttumista pelkän lastensuojelun toimin ja epäily siitä huolimatta uusiutui. Näissäkin tilanteissa rajoitukseen saatettiin päätyä, mutta sen katsottiin edellyttävän moniammatillista harkintaa tai erityisen vankkoja perusteita.

Vakavuuden lisäksi perheen taustatekijät nähtiin tärkeäksi taustatiedoksi esitutkinnan aloittamista arvioitaessa. Koska haastattelut on toteutettu moniammatillista esikäsittelyä hyödyntävillä alueilla, oli haastatelluilla ammattilaisilla yleensä käytössä harkintaa tehdessään vähintään poliisin ja lastensuojelun tiedot per-

Taulukko 1. Rajaamiseen vaikuttavat tekijät

Tekemuoto	Teon lievyys
Perheen taustatekijät	Yksittäinen teko tai ensimmäinen epäily Ei aiempaa viranomaisten tietoon tullutta huolta perheestä Huoltoriita Kulttuuritekijät väkivallan taustalla
Väkivallan taustasyyt	Taustalla vanhemman väsymys tai keinottomuus
Lastensuojelun työskentelyedellytykset	Vanhemmat halukkaita ottamaan tukea vastaan Lastensuojelulla asia hoidossa
Näytön riittämättömyys	Pieni tai muuten vaikeasti haastateltavissa oleva lapsi Epämääräinen epäily Jälkien puuttuminen

heestä. Haastattelujen perusteella esitutkinnan aloittamista puolsi se, jos perheestä oli viranomaisilla jo aiempaa huolta tai taustatiedoista tuli esiin erityisiä riskitekijöitä väkivallalle. Varsinaiseen lasten kaltoinkohteluun liittyvien huoltien lisäksi rajanvetoon vaikuttavina tekijöinä näyttäytyivät mahdolliset huoltoriidat ja kulttuuritekijät. Huoltoriitatilanteita pidettiin usein sellaisina, joissa esitutkinta ei ollut tarkoituksenmukainen, mutta haastattelujen perusteella ei ollut mahdollista analysoida sitä, painottuiko huoltoriitatapausten rajaamisessa enemmän näytön saamisen näkökulma, vai se, ettei lasta haluttu asettaa ristiriitaiseen asemaan. Kulttuuritekijöiden merkitystä rajaamiselle perusteltiin sillä, että mikäli perhe on kotoisin maasta, jossa kuritusväkivalta on ollut yleisesti hyväksyttyä, on rikosprosessia tarkoituksenmukaisempaa opastaa perhettä siinä, ettei väkivallan käyttö ole Suomessa hyväksyttyä kasvatustarkoituksessaan.

Arvioitaessa väkivaltaepäilyyn mahdollisia taustatekijöitä ammattilaiset kiinnittivät huomiota perheen elämäntilanteeseen, vanhempien jaksamiseen sekä lasten erityispiirteisiin tai haastavaan käytökseen. Haastatteluissa toistui näkemys siitä, että iso osa vanhempien lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta liittyy vanhempien väsymykseen ja keinottomuuteen. Tilanteissa, joissa väkivaltaepäilyyn todennäköisimpänä taustasyynä pidettiin vanhemman kuormitusta, ei poliisitutkintaa nähty tarkoituksenmukaiseksi.

”[Kun] vanhempi on turvautunut johonkin lievästi väkivaltaiseen tekoon keinottomuuden tai väsymyksen vuoksi, ja [lastensuojelulla] on kontakti perheeseen, niin silloin en näe siinä [poliisitutkinnassa] järkeä. Me saadaan se lapsi pidettyä turvassa ja huolehditaan, tai pyritään ainakin varmistamaan, että sitä ei enää tapahdu, kun perhe saa tukea ja muita keinoja toimia, kuin joku läpsäisy.” (Sosiaalityöntekijä 1)

Haastatteluissa oli vallalla näkemys, että mikäli väkivaltaan puututaan lastensuojelun keinoin, ei poliisitutkintaa ole perusteltua aloittaa. Tästä syystä rajanvetoon vaikutti vanhempien myönteinen suhtautuminen tarjottuun työskentelyyn ja se, millä tavoin lastensuojelu oli väkivaltaan puuttumassa. Mikäli vanhemmat olivat esimerkiksi myöntäneet toimineensa huonosti ja olivat valmiita ottamaan lastensuojelun tarjoamat tukitoimet vastaan, pidettiin sitä vahvana perusteena rajata asia pois poliisitutkinnasta.

”Se, mikä mun piti sanoa ehkä vielä siitä, että mitä me rajoitetaan, niin silloin jos ihminen, aikuinen, hakee itse apua, ja sitten ilmiantaa itsensä siitä jostain teosta, niin silloin mä kylä ajattelen, että sellaisia juttuja ei pitäisi kovin helposti viedä käräjille. Että sitten pitäisi antaa se apu, ja miettiä, joo, se on semmoinen tilanne, missä musta helposti voi ajatella, että juttu rajoitetaan, vaikka siinä olisi vähäistä enemmänkin ikäviä tapahtumia. Tietysti joku raja. Mutta siellä on ehkä se kynnyks matalampi tehdä se rajoituspäätös.” (Syyttäjät 1)

Sen sijaan, jos tiedossa oli vanhempien myönteinen asenne kuritusväkivallan käyttöä kohtaan, pidettiin sitä poliisitutkintaa puoltavana perusteena. Osalla alueista oli käytössä yhteistyömalli, jossa lastensuojelun työskentelyä ja tuen vastaan ottamista seurattiin ennen rajoittamispäätöksen tekemistä, mutta välillä arvio lastensuojelun mahdollisuuksista puuttua väkivaltaan tehtiin ilman tarkempaa tietoa lastensuojelun työskentelystä.

Vaikka näkemys teon vakavuuden, perheen taustaan liittyvien huolien, väkivallan taustasyiden ja lastensuojelun työskentelyedellytysten merkityksestä rajanvetoa mietittäessä oli laajasti jaettu haastateltujen keskuudessa, oli institutionaalisen rajan asettamisessa myös erimielisyyksiä. Rajanvetoa poliisitutkinnan ja lastensuojelun välillä haastoi se, että tilanteissa, joissa esitutkinnan aloittamista vasta harkitaan, on käytössä oleva tieto hy-

vin rajallista. Käytännössä viranomaisilla ei siis useinkaan harkintaa tehdessään ole välttämättä tietoa esimerkiksi siitä, kuinka toistuvaa väkivalta on ollut tai miten vanhempi väkivaltaan suhtautuu. Jos tietoa oli vähän tai epäily epäselvä, vastuu jätettiin usein lastensuojelulle sen sijaan, että asiaa olisi lähdetty selvittämään poliisitutkinnalla. Erityisesti terveydenhuollon ja sosiaalityön ammattilaiset toivatkin esiin tilanteita, joissa väkivalta oli heidän näkökulmastaan arvioitu lieväksi tai yksittäiseksi liian kevyin perustein ilman tar-

kempaa selvittelyä. Tällaisissa tilanteissa sosiaali- ja terveydenhuollon puolelta koettiin, että poliisi rikosprosessin rajaa vetäessään syysää väkivaltaepäilyt liian helposti lastensuojelun vastuulle.

Rikosprosessin tarkoituksenmukaisuutta koskeva harkinta

Haastatteluissaan ammattilaiset avasivat näkemyksiään siitä, millaisia merkityksiä rikosprosessilla on ja miksi rikosprosessia ei lä-

Taulukko 2. Ammattilaisten perustelut rikosprosessin tarkoituksenmukaisuutta koskien

Näkökulma	Rajaamista perustelevat	Rikosprosessia puoltavat
Tukemisen ensisijaisuus	Tukeminen ja apu tärkeintä Rangaistuksen merkityksettömyys	Auttaa selvittämään tapahtunutta
Rikosprosessin merkitys hyvinvoinnille	Tutkinnan kuormittavuus perheelle Perhesuhteille aiheutuva haitta Yhteistyösuhteeseen aiheutuva haitta	Rikosprosessi positiivisena kokemuksena: kuulluksi tuleminen ja tuki
Väkivallan moitittavuuden osoittaminen	Lastensuojelu voi tehdä laittomuuden selväksi	Rikosprosessi vakavoittajana Laajempi yhteiskunnallinen vaikutus Oikeusturva molemmille osapuolille
Resurssit	Kaikkien epäilyjen tutkiminen ei ole mahdollista Poliisi on liian hidas	

heskään aina arvioida tarkoituksenmukaiseksi väkivaltaepäilyissä. Rikosprosessin tarkoituksenmukaisuutta koskevista näkökulmista muodostettiin 13 luokkaa ja niistä edelleen neljä yläluokkaa, jotka on koottu taulukkoon 2. Ammattilaisten perusteluissa toistuivat tukemisen ensisijaisuutta painottava näkökulma, rikosprosessin merkitystä hyvinvoinnille arvioiva näkökulma, väkivallan moittimista tarkasteleva näkökulma sekä resurssinäkökulma. Nämä näkökulmat eivät näyttäytyneet toisilleen vaihtoehtoisina vaan toisiaan harkinnassa täydentävinä.

Ammattilaisilla oli jaettu näkemys siitä, että lapsiin kohdistuvaan perheväkivaltaan puuttumisessa perheen tukeminen ja avun tarjoaminen on rangaistusta tärkeämpää. Väkivallan miellettiin useimmissa tilanteissa linkittyvän vanhempien väsymykseen, kuormitukseen tai muihin perheen tilanteeseen liittyviin tekijöihin, joihin olisi mahdollista puuttua erilaisin tukitoimin. Erityisesti sakkorangaistusta pidettiin näissä tilanteissa yleisesti merkityksettömänä, tai jopa perheen ja lapsen tilanteelle haitallisena.

”Ja mun mielestä kaikkia ei tarvitse poliisin, sen että nyt annetaan sakkoa, sakkoa, sakkoa, että mitä se auttaa siinä tilanteessa, jos siellä on jokin ongelma, joka pitää muulla tavalla kuin sakkolapulla hoitaa. Musta se on lapsenkin kannalta parempi, että siellä oikeasti pohditaan, että mikä on tämän perheen osalta paras vaihtoehto, että me pääsemme lopputulokseen, että tämä lapsi ei enää kärsi tai, että loppuu se, jos siellä jotakin on tapahtunut.” (Poliisi 2)

Tuen ja avun tarjoamisen ensisijaisuus oli yleinen peruste rikosprosessin tarpeettomuudelle. Sama periaate tukemisen ensisijaisuudesta suhteessa tuomioon näkyi kuitenkin myös esitutkinnan tärkeyttä puolustavissa puheenvuoroissa, joissa esitutkintaa perusteltiin tarpeella tilanteen selvittämiseen, jotta perheen tilanteeseen osataan puuttua ja lasta tukea oikealla tavalla. Erityisesti sosiaalihuollon ammattilaisten puolella poliisitutkintaan kohdistui toive nimenomaan sen suhteen, että he saisivat poliisitutkinnasta apua asian selvittämiseen. Sosiaalihuollon ammattilaisilla oli kokemuksia siitä, että ilman poliisitutkintaa he jäivät välillä tilanteen kanssa liian yksin ja melko keinottomiksi. Erityisesti sosiaalityöntekijöiden keinottomuus korostui sellaisissa tilanteissa, joissa vanhemmat kiistivät väkivallan eivätkä olleet halukkaita ottamaan lastensuojelun palveluita vastaan, mutta väkivallasta ei ollut riittävää näyttöä myöskään lastensuojelun tahdonvastaisiin toimiin ryhtymiseksi.

Rikosprosessin tarkoituksenmukaisuudesta puhuessaan ammattilaiset nostivat toistuvasti esiin rikosprosessin kuormittavuuden ja sen vaikutukset perhedynamiikkaan ja yhteistyösuhteisiin. Paitsi turhana ja epätarkoituksenmukaisena, kuritusväkivallan käsittely rikosprosessissa nähtiin siis usein myös lapsen tilanteen kannalta haitallisena. Rikosprosessin tunnistettiin olevan perheille stressaavaa ja kuormittavaa muun muassa prosessiin pituuden ja siihen kuuluvan epätietoisuuden

suhteen. Tämä miellettiin ammattilaisten keskuudessa erityisen haitalliseksi tyypilliseksi koetuissa tilanteissa, joissa perheessä oli stressitekijöitä ja haasteita voimavarojen riittävyydessä jo muutenkin.

Osa ammattilaisista oli huolissaan myös siitä, miten poliisitutkinta vaikuttaa vanhempien ja lasten keskinäisiin suhteisiin. Poliisitutkintaan päätyminen nähtiin voivan suututtaa joitain vanhempia ja johtaa lapsen hiljentämiseen vanhempien toimesta. Toisaalta taas väärät epäilyt saattavat saada vanhemmat varomaan lapsen normaaliakin rajoittamista. Tapauksissa, joissa oli taustalla huoltoriitaa, ammattilaiset varoivat asettamasta lapsia vanhempiensa välille ”pelinappuloiksi”. Jo lähtökohtaisesti poliisitutkinnan asetelman esitettiin pakottavan lapset ja vanhemmat toistensa vastapuolille ja siten haittaavan perhedynamiikkaa.

”Mutta joskus mieltii kokonaisuutta ja, kun siinä asetetaan monesti se, että kun rikosprosessissa tulee, asetelma tulee sillä lailla, että on toinen puoli ja on vastapuoli. Ja on inhoitavia tilanteita, että lapsi on vastapuolella, omien aikuisten vastapuolelle. Perheen sisäinen, jos siellä on ollut jännitettä aikaisemmin, ei ainakaan jännite vähene. Joskus ajattelee, että olisiko tämä kokonaisuuden kannalta ollut parempi jo alkuvaiheessa ohjata enemmän lastensuojelulle.” (Poliisi 3)

Perhesuhteiden hankaloittamisen lisäksi ammattilaisilla oli kokemuksia siitä, että poliisitutkinta aiheutti haasteita myös perheen ja sosiaalitoimen väliseen yhteistyöhön. Perheiden kuvattiin pelkäävän tai säikähtävän rikosprosessia ja asioiden ilmoittamista poliisille ja tämän voivan joidenkin perheiden kohdalla johtaa siihen, ettei mahdollista väkivaltaa päästä sosiaalipalveluissakaan työstämään. Osin tästä syystä haastatteluissa toistui näkemys siitä, että erityisesti tukea ja apua vastaanottavien perheiden kohdalla yhteistyösuhdetta tukitahoihin ei pitäisi rikkoa asian viemisellä rikosprosessiin.

”Sitten mulla on ollut asiakkuuksia, missä ei edes tuomion jälkeen tai sen rikosprosessin aikana ja odotellaan tuomion päätöstä ja muuta, perhe ei ole suostunut puhumaan sanaakaan siitä väkivallasta, (-), kun ne pelkäävät sitä rikosprosessia niin paljon, että ne ei suostu työstämään sitä asiaa millään tavalla, kun ne odottaa sitä.” (Sosiaalityöntekijä 2)

Perheen hyvinvoinnista puhuttaessa haastatellut puhuivat käytännössä vanhempien, eli epäiltyjen kuormituksesta ja mahdollisesta suuttumisesta, eli perustelut olivat tekijälähtöisiä. Haastattelujen perusteella perhe kuitenkin miellettiin tiiviinä yksikkönä, jossa vanhempien stressi, hyvinvointi ja valmius ottaa tukea vastaan vaikuttavat suoraan lapsiin ja siksi lapsen etua perusteltiin paljon vanhempien kautta. Vanhempien kautta kulkeutuvien negatiivisten vaikutusten lisäksi haastatellut toivat esiin menneiden asioiden esiin nostamisen ja tutkintaprosessin itsessään voivan myös olla lapselle traumaattista.

Parhaimmillaan rikosprosessin kuitenkin koettiin olevan lapselle ja perheelle myös tärkeä tilaisuus, jossa voi saada kokemuksen kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta. Rajanvedon harkintaa tehdessään ammattilaiset kokivat tärkeäksi, että lapselle annetaan mahdollisuus kertoa tapahtuneista oma näkemyksensä ja tulla siinä kuulluksi, tosin tämän nähtiin voivan toteutua myös rikosprosessin ulkopuolella. Poliisissa työntekijät kuvasivat vanhempia kuulustellessaan pyrkivänsä omalta osaltaan antamaan myös vanhemmille ohjausta, herättelemään vanhempaa lapsen näkemykseen ja kannustamaan heitä tuen vastaanottamiseen.

Kolmas näkökulma poliisin ja lastensuojelun rajanvedon perusteluissa oli väkivallan moittimista ja vääryyden osoittamista tarkasteleva näkökulma. Haastatelluilla ammattilaisilla oli yhtenäinen näkemys siitä, että väkivaltaepäilytapauksissa viranomaisten on vakavoitettava vanhempia asian äärelle ja tuotava esiin se, ettei lapsiin kohdistuva väkivalta ole hyväk-

syttävää edes lievänä tai kasvatustarkoituksessa. Asian vakavoittamisen nähtiin olevan yksi rikosprosessin hyödyistä. Väkivallan lainsäädännöllisen vääryyden esiin tuomisen ja vanhempien vakavoittamisen ei kuitenkaan automaattisesti nähty olevan poliisia tai rikosprosessia vaativa asia. Erityisesti rikospuolen ammattilaiset toivat haastatteluissaan esiin, että väkivallasta moittiminen voidaan tehdä lastensuojelussa, eikä siihen vaadita rikosprosessia etenkin ensimmäisten epäilyjen kohdalla. Myös sosiaalialan ammattilaiset arvioivat, että joskus lastensuojelun keinoin tehty vakavoittaminen on riittävää. Haastattelujen perusteella sosiaalityöntekijöillä on kuitenkin usein toive poliisin puuttumisesta asiaan vakavoittamiseksi myös tilanteissa, joissa poliisi ei näe esitutkintaa tarkoituksenmukaiseksi. Sosiaalityöntekijöillä oli kokemuksia siitä, että esitutkinnan rajaaminen asian vähäisyyden takia saattoi antaa perheille ristiriitaisen kuvan asian vakavuudesta.

Rikosprosessin merkitystä väkivallan moittitavuudelle perusteltiin haastatteluissa yksilönäkökulman lisäksi myös yhteiskunnallisen ja yleisen oikeusturvan näkökulmista, joskin yhteiskunnallinen näkökulma jäi haastatteluissa paljon yksilönäkökulmaa vähemmälle huomiolle. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna rikosprosessi nähtiin yleisemmän yhteiskunnallisen moittitavuuden kannalta hyödylliseksi myös tilanteissa, joissa rikosprosessi ei välttämättä olisi yksittäisen lapsen etu.

Vaikka ammattilaiset perustelivat rikostutkinnan rajaamista aina myös lapsen ja perheen edulla, vaikuttivat rajaamiseen selvästi myös resurssitekijät. Suorimmin resurssien vaikutus rajanvetoon tuli esiin siinä, että erityisesti poliisissa koettiin välttämättömäksi suunnata tutkinnan resurssit vakavimpiin ja todennäköisesti syytteeseen asti johtaviin rikoksiin, sillä kaiken lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkiminen todettiin käytännössä mahdottomaksi. Vaikka haastatteluilla oli yhtenäinen näkemys

siitä, että vähäisissä kuritusväkivaltatilanteissa asiaan on parempi puuttua lastensuojelun kuin poliisin keinoin, niin se, mihin tämä raja asetettiin, näyttäytyi riippuvan pitkälti myös resursseista.

”Mutta kyllä sit välillä tulee myös sellainen paine, kun me blokataan tai rajoitetaan jotakin juttuja, niin onko tässä niin kuin liian... että onko tää kuitenkin semmonen juttu, että tää olisi ollut hyvä tutkia, mutta mä nyt päätin rajottaa tai blokata sen puhelun, kun mä tiedän että täällä on niin iso työmäärän paine. Niin kyllä siinä tulee välillä sitä pohdintaa itselle, että teenköhän mä nyt varmasti oikein, mut sit mä aina ajattelen sen myös niin, että kun me tehdään se kuitenkin, että lastensuojelun tietoon tää asia menee, ja sinne jätetään se, että jos heille herää huoli, niin he saa uudestaan konsultoida.” (Poliisi 1)

Haastatellut poliisit kuvasivat suoraan sitä, että nykyisessä resurssitilanteessa poliisi ei lähde käynnistämään esitutkintaa esimerkiksi vanhempien kuulemisen ja vakavoittamisen takia, jos on todennäköistä, ettei asiassa kuitenkaan saataisi riittävää näyttöä asian etenemiseksi syytteen asti. Poliisien keskuudessa toistui näkemys siitä, että poliisin resurssi on ikään kuin mennyt hukkaan, jos prosessissa ei päädytä syytteen nostamiseen. Perusteltaessa rikosprosessin tarpeettomuutta ja rajoittamista poliiseilla ja syyttäjillä näkökulma olikin muita ammattilaisia korostu- neemmin tuomiossa ja lopputuloksessa, eli siinä riittääkö näyttö tai onko tuomiosta hyötyä. Muissa ammattiryhmissä poliisitutkinnan merkitystä perusteltiin taas useammin itse prosessin, eli lasten ja vanhempien kuulemisen, selvittämisen ja vakavoittamisen tarpeen kautta. Käytännössä poliisin ja syyttäjän näkökulman painottuminen rikosoikeudelliseen lopputulokseen näkyi siten, että poliisi perusteli tapausten rajaamista lastensuojelun ensisijaisuudella ja riittävyydellä sellaisissakin tapauksissa, joissa lastensuojelu oli asiasta eri mieltä.

Käsittelyaikojen pituus heijastui työmäärän hallinnan lisäksi myös rajanvedon ja lapsen edun arviointiin, sillä useat perusteet siitä, miksi rikosprosessi ei ole lapsen etu, olivat yhteydessä prosessin pituuteen. Esitutkinta nähtiin pitkäksi, raskaaksi, kuormittavaksi ja epätietoisuutta perheessä aiheuttavaksi, kun prosessin kesken ollessa perheelle ei voitu tutkinnan turvaamiseksi antaa kaikkea informaatiota epäilyyn tai lapsen kertomaan liittyen. Esitutkinnan viiveet johtivat myös lapsen kanssa asiasta keskustelemisen ja hoidon aloittamisen lykkääntymiseen.

”Sinänsä, mitä nopeammin ne prosessit ja mitä selkeämmät ne prosessit on viranomaisilla, sitten me päästään myös eteenpäin nopeammin. Hankalaa on ehkä se, että jos esitutkinta venyy, eikä lasta kuulla, sitten myös hoidollinen puoli venyy siinä vaiheessa. Ei oikein voida hoitaa traumaa tai tilannetta, jos ei siitä saa puhua tai saa liikaa kysyä tai ohjata siinä hoidossa, se on vähän vaikea, jos ei ole sellaista lupaa ja perhekin varmaan aika paljon pohtii, mitä he kertoo ja mitä he sanoo siinä vaiheessa, kun poliisit on vielä kuvioissa, se vähän vapautuu siinä vaiheessa, kun tiedetään, miten se etenee.” (Sosiaalityöntekijä 2)

Esitutkinnan hitaus näyttäytyi myös tekijänä, joka korosti tuen tarjoamisen ja rikosprosessin vaihtoehtoisuutta yhtäaikaisuuden sijaan. Rikosprosessin jääminen taka-alalle ”antoi luvan” lastensuojelulle perheen kanssa työskentelemiselle ja väkivaltaan puuttumiselle, kun taas poliisitutkinnan käynnistyessä asian työstämistä vältettiin lastensuojelussa pitkiäkin aikoja esitutkinnan turvaamiseksi.

POHDINTA

Tässä artikkelissa on kuvattu käytännön rajanvetotyöhön osallistuvien ammattilaisten näkökulmaa siitä, mitkä tekijät saavat ammatillaiset rajaamaan osan väkivaltaepäilyistä rikostutkinnan ulkopuolelle sekä millaisena he näkevät rikosprosessin merkityksen lapsiin kohdistuvissa kuritusväkivaltaepäilyissä.

Tulosten perusteella yksilökohtaista harkintaa tekevät ammatillaiset näkevät poliisitutkinnan vain harvoin tarkoituksenmukaisena ainakaan yksittäisissä tai lievää väkivaltaa sisältäneissä kuritusväkivaltatilanteissa. Poliisitutkinnan ulkopuolelle rajaamiseen vaikuttavat teon vakavuuden lisäksi myös väkivallan oletetut taustasyyt, perheen taustatekijät ja lastensuojelun työskentelyedellytykset. Rikosprosessin merkitystä tarkasteltaessa korostuivat tuen tarjoamisen merkitys rankaisemisen sijaan, rikosprosessin merkitys perheen hyvinvoinnille sekä väkivallan moitittavuuden osoittaminen.

Ammattilaisten päätöksenteon taustalla ollut ajatus siitä, että kuritusväkivallan taustalla on usein vanhempien kuormitusta ja väsymystä tai muita tuen tarpeita, on tieteellisesti tuettu (Stith ym., 2009; Ellonen, 2012). Myös ajatus rikosprosessin negatiivisesta merkityksestä perhedynamiikalle ja yhteistyösuhteille on ilmoitusvelvollisuutta ja kriminalisointia koskevassa keskustelussa yleisesti tunnistettu huoli (Sandberg, 2018; McTavish ym. 2019). Näkemys tuen tarjoamisesta rangaitusta tärkeämpänä on yhtenäinen myös YK:n lasten oikeuksien periaatteiden kanssa, jotka toisaalta painottavat tehokkaan selvittämisen tärkeyttä (CRC/C/GC/8; Sandberg, 2018). Olennaisena erona on kuitenkin se, että tuen ensisijaisuudella ei aineistossa perusteltu pelkästään syyttämättä jättämistä, vaan myös asian jättämistä kokonaan rikostutkinnan ulkopuolelle. Toisaalta asioiden jättäminen kokonaan rikostutkinnan ulkopuolelle herätti myös erimielisyyksiä ammattilaisten kesken.

Tutkimushavainto lastensuojelun kokemuksesta liiallisesta yksinjäämisestä poliisin rajatessa toimintaansa tukee Kotasen (2022) esittämää huolta virallisen ja käytännöntason kriminalisoinnin välillä. Havainto lastensuojelun toiveesta esitutkinnan matalampaan kynnykseen on kiinnostava, sillä aiempien tutkimusten perusteella sekä Suomessa että kansainvälisesti lastensuojelu on pitänyt kuritusväkivaltaa omana asianaan ja kynnys poliisiin mukaan ottamiselle on näyttäytynyt pikemminkin liian korkeana (Humppi & Ellonen, 2010; Quarles van Ufford et al., 2022). Tämän artikkelin tulokset viittaavat siihen, että aiemmissä tutkimuksissa havaittu väkivaltaan puuttumista koskeva viranomaisten epärointi (Ellonen & Pösö, 2014) on ilmoituskynnyksen madalluttua siirtynyt ilmoitusvaiheesta esitutkinnan aloittamista koskevaan harkintaan.

Tulosten perusteella poliisin ja lastensuojelun rajanvetoon vaikuttavat keskeisesti myös resurssitekijät. Haasteet rikosprosessin resurssien ja siitä aiheutuvien viiveiden suhteen ovat olleet jo pitkään tiedossa ja koskevat kaikkea lapsiin kohdistunutta väkivaltaa (Humppi & Ellonen, 2010; Fagerlund & Ellonen, 2023). Kuritusväkivaltatapausten ainakin osittainen rajaaminen rikostutkinnan ulkopuolelle nähtiin resurssisyyistä välttämättömäksi ja toisaalta käsittelyaikojen pituus oli keskeinen syy sille, miksi rikosprosessia pidettiin kuormittavana ja lapsen edun vastaisena. Ammattilaisten kokemuksissa toistui näkemys siitä, että rikosprosessi voi jopa hidastaa kuritusväkivaltaan puuttumista ja työskentelyä sen lopettamiseksi ja tuen tarjoamiseksi. Jos esitutkintaan päädyttäessä lapsen ja vanhempien kuulemiset saataisiin toteutettua viivytyksettä, ei rikosprosessi olisi perheen hyvinvoinnille niin haitallinen ja perheen oikea-aikainen tukeminen onnistuisi rikosprosessia vaarantamatta.

Tutkimus osoittaa, että ammatillaiset pyrkivät tekemään tapauskohtaista, lapsen ja perheen edun huomioivaa harkintaa lainsäädännön ja

resurssien ristipaineessa. Se, että ammattilaiset harkintavaltaa käyttäessään päätyvät hyvin usein rajaamaan lapsiin kohdistuneet kuritusväkivaltaepäilyt rikostutkinnan ulkopuolelle, herättää kysymyksen siitä, onko poliisin roolin kasvattaminen ilmoitusvelvollisuutta madaltamalla ollut toimiva tapa edistää lapsiin kohdistuneeseen väkivaltaan puuttumista. Ilmoitusvelvollisuuden madaltamisen taustalla on ollut tavoite varmistaa tehokas ja tarkoituksenmukainen puuttuminen väkivaltaan (HE 164/2014). Tämän tutkimuksen valossa tavoite näyttää kuitenkin ristiriitaisena, sillä suuret ilmoitusmäärät ovat haastattelujen perusteella pikemminkin rikostutkintaa kuormittava ja sen tehokkuutta heikentävä tekijä ja sosiaalitoimen puuttuminen ammattilaisten näkökulmasta useimmiten rikosprosessia tarkoituksenmukaisempaa. Toisaalta ilmoitusvelvollisuuden muutosten taustalla on ollut tyypillisiä kuritusväkivaltilanteita vahvempi huoli siitä, että pahoinpitely jatkuessaan raastuu ja toimimaton tiedonsiirto viranomaisten välillä voi johtaa pahimmillaan hengenvaaraan (PTK 99/2012). Käytännössä ilmoitusvelvollisuus kuitenkin koskee myös suurinta osaa kuritusväkivallasta, sillä lapseen kohdistuva väkivalta täyttää herkästi perusmuotoisen pahoinpitelyn tunnusmerkistön vanhemman valta-aseman takia, eikä kuritustarkoituksella ole seikka, joka oikeuttaisi arvioimaan teon lieväksi (HE 78/2010). Epäilyn herätessä olevilla alkutiedoilla on myös usein mahdotonta arvioida, onko kyse lievästä vai vakavammasta väkivallasta.

Haastattelujen perusteella poliisitutkinnan rajaamista puoltavat yksilötasolla tarkasteltuna useat asiat, ja lainsäädännön mahdollistama harkinnanvaraisuus esitutkinnan aloittamisessa näyttää lapsen edun näkökulmasta usein perusteltuna. Yksilön näkökulmasta huolella harkitut päätökset saattavat kuitenkin johtaa yhteiskunnallisella tasolla tilanteeseen, jossa yleinen institutionaalinen raja rikosprosessille asettuu korkeaksi, kuten aikuisten lähisuhdeväkivallan tutkimuskin on osoittanut

(esim. Diemer ym., 2017; Myhill & Johnson, 2016). Yleistä etua ja lasten oikeusturvaa tarkasteltaessa voidaan kysyä, onko yksilöllisen harkintavallan käyttö johtanut siihen, että lapseen kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan suhtaudutaan yhteiskunnassa lievemmin kuin aikuisiin kohdistuneeseen tai perheen ulkopuolella tapahtuneeseen väkivaltaan. Kysymys on ajankohtainen, sillä tutkimusten mukaan suhtautuminen kuritusväkivaltaan on Suomessa viimeisinä vuosikymmeninä pitkään tiukentunut ja kuritusväkivalta vähentynyt (Mielityinen ym., 2023; Paasivirta, 2021). Samat tutkimukset kuitenkin viittaavat siihen, että kuritusväkivallan vähentyminen on pysähtynyt, eikä tietoisuus sen laittomuudesta ole kansalaisten keskuudessa enää niin vahvaa kuin aiempina vuosina. Tapausten jättämisen rikostutkinnan ulkopuolelle voidaan argumentoida normalisoivan kuritusväkivaltaa ja tekevän siitä yhteiskunnallisesti näkymättömän rikoksen (Kotanen, 2022). Jos institutionaalinen raja halutaan väkivallan yleisen oikeusturvan kannalta pitää matalalla vaarantamatta väkivaltaa kokeneen lapsen yksilöllisen edun toteutumista, edellyttäisi se kuitenkin väistämättä rikosprosessiin kohdennettujen resurssien lisäämistä.

Toisaalta kansainvälistä näkökulmaa tarkasteltaessa on huomattava, että vaikka lasten fyysinen kurittaminen on kriminalisoitu useissa maissa, on kuitenkin näistä maista monissa erittäin harvinaista, että tapaukset etenisivät oikeuskäsittelyyn asti (Saunders ym., 2018). Myös kulttuurisesti Suomea monilta osin vastaavassa ja lapsiin kohdistuneen väkivallan maailman ensimmäisenä maana kriminalisoinnissa ja Ruotsissakin lievä kuritusväkivalta jää rangaistavuuden ulkopuolelle. Kansainvälisesti vertailtuna Suomi on siis harkinnanvaraisesta rajaamisesta huolimatta poikkeuksellisen tiukasti kuritusväkivaltaan puuttuva ja myös käytännötason kriminalisoinnin muita maita pidemmälle vienyt maa.

KIRJALLISUUS

- Brooks, L. W. (2015). Police Discretionary Behavior: A Study of Style. Teoksessa: Dunham R. & Alpert G. P. (toim). *Critical Issues in Policing. Contemporary Readings. 7th edition* (s. 122-142). Illinois: Waveland Press.
- Child Welfare Information Gateway. (2021). *Cross-reporting among agencies that respond to child abuse and neglect*. U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Children's Bureau. Saatavilla osoitteessa: [Cross-Reporting Among Agencies That Respond to Child Abuse and Neglect | Child Welfare Information Gateway](#)
- Committee on the Rights of the Child. General Comment No. 8 (2006). The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment. CRC/C/CG/8.
- Committee on the Rights of the Child. General comment No. 13 (2011): The right of the child to freedom from all forms of violence. CRC/C/GC/13.
- Davis, K. C. (1969). *Discretionary justice: A preliminary inquiry*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Diemer, K., Ross, S., Humphreys, C., & Healey, L. (2017). A 'double edged sword': Discretion and compulsion in policing domestic violence. *Police Practice and Research, 18(4)*, 339–351. <https://doi.org/10.1080/15614263.2016.1230853>
- Esitutkintalaki 22.7.2011/805.
- Ellonen, N. (2012). *Kurin alaiset: lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103.
- Ellonen, N. & Pösö, T. (2014) Hesitation as a system response to children exposed to violence. *International Journal of Children's Rights 22 (4)*, 730–747. <https://doi.org/10.1163/15718182-02204001>
- Fadjukoff, M., Hautamäki, S., Hakala, V., & Ellonen, N. (2023). *Lastaseula-malli lapsiin kohdistuvan väkivallan rikosepäilyjen selvittämisen välineenä*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja; No. 61. Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-087-5>
- Fagerlund, M. (2023) *Lähisuhdeväkivallan rikosluonteen rajanveto poliisin puuttumisen näkökulmasta*. Helsingin yliopisto. Tutkimuksia 9/2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0698-8>
- Fagerlund, M., & Ellonen, N. (2023). *Rikosprosessin kesto lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa vuosina 2014–2022*. Barnahus in Finland – Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the barnahusunits in Finland. Council of Europe.
- Fredman, M. K., Tolvanen, M., Viitanen, M., & Kanerva, J. (2020). *Esitutkinta ja pakkokeinot*. Alma Talent.
- HE 78/2010 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta.
- HE 222/2010 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.
- HE 164/2014 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Heinonen, A. (2016). *The Construction of 'Disciplinary' Violence Against Children—Social Workers', Police Officers' and Parents' Rationales*.
- Heinonen, A., & Ellonen, N. (2014). 'Crime or not?' – police officers' perceptions of disciplinary violence, its criminalisation and its investigation. *Policing and Society, 26(5)*, 503–521. <https://doi.org/10.1080/10439463.2014.989151>
- Humppi, S. M., & Ellonen, N. (2010). *Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö: tapausten tunnistaminen*,

- rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö.* (Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia; Nro 40).
Poliisiammattikorkeakoulu.
- Husa, S. (2010). Finland: Children's right to protection. Teoksessa: Durrant, E. & Smith, A. (toim.) *Global pathways to abolishing physical punishment* (s. 138-149). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203839683>
- Kotanen, R. (2018). Establishing Laws and Policies on Parent to Child Violence in Finland 1965–1983. *Children & Society*, 32(2), 110-120. <https://doi.org/10.1111/chso.12234>
- Kotanen, R. (2022). Creating and Maintaining Structural Hindrances to Criminal Justice Control—A Policy Analysis on the Normalisation of Parental Violence as a Crime in Finland. *Social & Legal Studies*, 31(2), 261-281. <https://doi.org/10.1177/09646639211020820>
- Kumpula, K. (2013). *8-vuotiaan kuolemaan johtaneet tapahtumat*. Oikeusministeriön julkaisu, 32, 2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-300-9>
- LA 46/2012 vp: Lakialoite lastensuojelulain 25 §:n muuttamisesta.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.
- Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Säädökset alkuperäisinä: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417#Pi46111190770400>
- Liljegren, A., Berlin, J., Szücs, S., & Höjer, S. (2021). The police and 'the balance'—managing the workload within Swedish investigation units. *Journal of Professions and Organization*, 8(1), 70-85. <https://doi.org/10.1186/s12893-021-01336-7>
- McTavish, J. R., Kimber, M., Devries, K., Colombini, M., MacGregor, J. C., Wathen, N., & MacMillan, H. L. (2019). Children's and caregivers' perspectives about mandatory reporting of child maltreatment: a meta-synthesis of qualitative studies. *BMJ open*, 9(4), 1-13. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2018-025741>
- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., & Ellonen, N. (2023). *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022*. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisu 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Molander, A., Grimen, H., & Eriksen, E. O. (2012). Professional Discretion and Accountability in the Welfare State. *Journal of Applied Philosophy*, 29(3), 214–230. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.2012.00564.x>
- Myhill, A., & Johnson, K. (2016). Police use of discretion in response to domestic violence. *Criminology & Criminal Justice*, 16(1), 3–20. <https://doi.org/10.1177/1748895815590202>
- Paasivirta, A. (2021). *Kovemmin käsin – suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2021*. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 7/2021.
- PTK 99/2012 vp: Täysistunnon pöytäkirja 18.10.2012
- Pösö T. 1997. Finland: child abuse as a family problem. Teoksessa: Gilbert, N. (toim.) *Combating Child Abuse*. Oxford University Press: Oxford; 143–163.
- Quarles van Ufford, S., Heimer, M., Schön, U. K., & Linell, H. (2022). The Swedish social services' police reporting and children's access to protection and support in child abuse cases: A quantitative content analysis. *Child Abuse & Neglect*, 133, 105828–105828, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105828>
- Quarles van Ufford, S., Heimer, M., Schön, U. K., & Linell, H. (2024). Discretion and Strategies for Investigating Child Abuse: Social Workers' Conceptions of Child Abuse Investigations and Police Reporting. *The British Journal of Social*

- Work*, 54(4), 1554-1573. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcad243>
- Ritchie, J., Lewis, J., Nicholls, C. M., & Ormston, R. (2003). *Qualitative Research Practice : A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: sage.
- Rowe, M. (2007). Rendering Visible the Invisible: Police Discretion, Professionalism and Decision-making. *Policing and Society*, 17(3), 279–294. <https://doi.org/10.1080/10439460701497352>
- Sandberg K. (2018) The Role of the United Nations Committee on the Rights of the Child in Elimination Corporal Punishment in the Home. Teoksessa Saunders, B., Leviner, P., & Naylor, B. (toim.), *Corporal punishment of children: comparative legal and social developments towards prohibition and beyond* (Vol. 4) (s. 39–56). BRILL. <https://doi.org/10.1163/9789004355972>
- Sariola, H. (2014). *Herra Koivuniemi pantu viralta – 30 vuotta ruumiillisen kurittamisen kieltämisestä*. Lastensuojelun Keskusliiton Taloustutkimuksella Teettämän Kyselyn Tulokset. Lastensuojelun Keskusliitto, Helsinki.
- Saunders, B., Leviner, P., & Naylor, B. (2018). *Corporal Punishment of Children: Comparative Legal and Social Developments Towards Prohibition and Beyond*. (Vol. 4) BRILL. <https://doi.org/10.1163/9789004355972>
- Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., ... & Dees, J. E. M. E. G. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and violent behavior*, 14(1), 13–29. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2006.03.006>
- StVM 59/2006 vp - HE 252/2006 vp: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietintö hallituksen esitykseen lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkójulkaisu].
- Viiteajankohta: 2023. ISSN=2342--9151. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 17.10.2024]. Saantitapa: <https://stat.fi/julkaisu/cln32gnj49hev0cutpmcsm4ko>
- YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 60/1991, LOS). Saatavilla osoitteessa: https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

ENGLISH SUMMARY

Mari Fadjukoff: Police matter or not - Institutional Boundaries in Suspected cases of corporal punishment

Corporal punishment against children has been criminalized in Finland since 1983. Despite the criminalization, cases of corporal punishment have often not progressed to the police. To strengthen the intervention in violence against children, the mandatory reporting was expanded in 2015, requiring professionals working with children to report suspicions of violence not only to child protection services but also to the police. This legislative change has increased the reporting of corporal punishment to the police, but despite this, the institutional threshold for police intervention in cases of violence against children is still high. This article examines the factors that lead professionals to exclude suspicions of corporal punishment from criminal investigation and how the significance of the criminal process in cases of suspected corporal punishment is perceived. The article is based on interviews with 26 professionals working with child abuse cases and involved in practical decision-making. The interviewees include police officers, prosecutors, and social and healthcare professionals. According to the results, despite the criminalization, corporal punishment is still not seen as a matter for the criminal process in many cases. Particularly excluded from the criminal process are cases where the violence has been minor and there have been no previous crime reports against the family. Considerations of the family's background, beliefs about the reasons behind the violence and the prerequisites for child protection to work with the family also influence the decision-making. Excluding corporal punishment from the criminal process is justified by the priority of providing help and support, the negative impact of the criminal process on the family's well-being, and the child protection's role in communicating that violence is unacceptable. The results also show that the limited resources of the police reflect professionals' views on when corporal punishment requires police intervention. The factors described in the article help explain the differences between the formal and substantive criminalization of corporal punishment in Finland.

Keywords: children — domestic violence — disciplinary violence — criminalisation — institutional boundaries